

Knut Anton Mork, Professor emeritus ved NTNU og Handelshøyskolen BI.

Avglobaliseringens kostnader

«Dette er et stort tidsskifte», sa kong Sverre etter slaget på Kalvskinnet. Det samme kan vi si nå som den store globaliseringsbølgen reverseres.

Bølgen begynte med perestrojka og Berlin-murens fall. Tjue år seinere kom Kina inn i verdenshandelsorganisasjonen WTO. Resultatet var et eventyr, tjue år med lave renter og stadig billigere varer. Rett for våre egne øyne fikk vi se et gigantisk skoleeksempel på effektiv utnytting av komparative fortrinn. Her hjemme fikk vi dobbel dose i form fordi den lange oljeinvesteringsboomen kom på omtrent samme tid.

Nå er det over. Det skjedde ikke over natta. Vi kan ikke feste det til noen bestemt dato. Men Brexit var ett av de første tegnene tilbake i juni 2016. I november samme år valgte amerikanerne Trump som president. Han så ikke på verden som et fellesskap, men satte «America first».

Så kom pandemien, da hensyn til smittevern trumfet frihandel og bevegelsesfrihet. Før den var over, ble Trump stemt ut av Det hvite hus. Men avglobaliseringen fortsatte under etterfølgeren Biden, om enn ut fra helt andre hensyn. Nå står sikkerhet i høysetet. Sensitiv teknologi skal beskyttes. Kinesiske myndigheter må ikke få adgang til vestlige persondata. Sanksjoner rettes mot alle som kan sies å støtte, direkte eller indirekte, Russlands krigføring i Ukraina. Det grønne skiftet, som Trump søkte å motsette seg, fremmes nå ved hjelp av proteksjonistisk handelspolitikk.

Noe av det Biden og hans team forsøker, er å bruke klima- og handelspolitikken til å gjenreise industriarbeidernes økonomiske status, som var blitt undergravd av globaliseringsbølgen. Fagforeninger har igjen fått vind i seilene. Der andre demokrater tidligere har forsøkt å omfordele inntekt etter skatt, har Biden tatt sikte på en mer rettferdig fordeling før skatt, som ikke blir like sårbar overfor republikanernes

evinnelige korstog mot skatt for de rike. Innenlandsk inntektsfordeling er blitt viktigere enn billige varer. Perfekt markedslikevekt blir mindre viktig enn politisk fordelingslikevekt.

Resultatet er en verden som igjen er blitt delt opp i regioner. Ikke slik at all kontakt mellom regionene er brutt. Vi handler fortsatt mye med Kina; ikke minst kjøper vi elbiler derfra. Men ikke-kinesiske selskaper satser ikke like mye på Kina, dels på grunn av kinesiske myndigheters økende politiske kontroll, og dels på grunn av sanksjoner hjemmefra. Og strømmen av kinesiske elbiler drives ikke fram av komparative fortrinn, men av et Kina som gir avanserte vestlige produsenter politisk drevet konkurranse. Frihandelsprinsippet, som vi i mange år sverget til, har måttet vike for andre hensyn, der sikkerhet og klima kommer i tillegg til fordelingshensyn.

Slik har strømmen av stadig billigere fra Asia varer tatt slutt. Skal kostnadene senkes videre nå, må det innovasjon til. Den vil nok komme, ikke minst ved hjelp av kunstig intelligens. Men stadig mer effektiv utnytting av global arbeidskraft kan vi skyte en hvit pil etter.

På toppen av dette står vi overfor en radikalt annerledes demografi. Dagens unge generasjoner er betydelig mindre enn vi har vært vant med, i hvert fall i avanserte økonomier, til og med i India. Det betyr lavere etterspørselsvekst for de fleste varer og tjenester. Det betyr også langsom — eller til og med negativ — vekst i den samlede arbeidsstyrken. Teknologisk utvikling kan gi positiv økonomisk vekst samlet sett, men jeg tviler på at den kan bli mye sterkere enn den trege trenden vi har sett de siste åra.

Avglobaliseringens kostnader er en viktig grunn til at vi ikke igjen kan vente å se de superlave rentene fra før pandemien. Kampen mot deflasjonsfaren er over. På den annen side peker demografien i retning av redusert investeringsaktivitet ganske enkelt fordi det blir færre å

investere for. Det legger en viss demper på renteutviklinga. Resultatet bør da bli et rentenivå sånn omtrent midt på treet.

Minst like viktig for oss i Norge er de geopolitiske konsekvensene. Europa blir mer isolert fra både Kina og Russland, så vel politisk som økonomisk. Blir Trump president i USA, blir Europa enda mer isolert. Det vil gi EU en stadig viktigere rolle, ikke bare økonomisk, men også politisk, ikke minst når det gjelder sikkerhetspolitikk.

Som et lite land uten EU-medlemskap vil vårt land da bli stående mer og mer utenfor de fora der store beslutninger tas som angår oss. Det kan bli vårt største problem. Heldigvis kan det forebygges hvis vi allerede nå begynner prosessen med en ny medlemskapssøknad, forhåpentligvis den siste.

<https://www.dn.no/okonomi/okonomisk-aktivitet/frihandel/proteksjonisme/avglobaliseringens-kostnader/2-1-1634565>